

CURS ACADÈMIC: 2002-2003

LLICENCIATURA: Periodisme

CURS: 4rt

Codi:	20753
Assignatura:	Periodisme d'Investigació
Tipus d'assignatura:	Optativa
Núm. de crèdits:	5
Professorat:	Teoria: Darío Giménez Pràctiques: Antoni Castel i J. M. Ejarque
Quatrimestre:	2on.

OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA:

- Comprendre què és la Investigació Periodística i ensinistrar-se en un grau suficient per a poder iniciar-se en la seva aplicació professional.
- Aprendre a seleccionar els temes i casos idonis per a ésser treballats amb aquesta modalitat de periodisme.
- Detectar les fonts informatives específiques, conèixer els seus condicionaments i ensinistrar-se en el seu maneig.
- Conèixer els mètodes i tècniques d'investigació periodística que es practiquen professionalment i explorar-ne de nous.
- Distingir les metodologies en funció dels diversos mitjans de comunicació, conèixer els formats més adients per a cadascú i practicar el disseny de les seves estructures internes.
- Aplicar els límits ètics i deontològics que marquen la legislació vigent i les diverses normatives professionals.
- Ensinistrar-se en el treball en equip mitjançant la realització d'un reportatge d'investigació en condicions reals.

TEMARI:

1. Què és la Investigació Periodística (IP). Requisits bàsics. Caracterització personal i professional del periodista investigador.
2. Les eines de la IP. Organització interna. Com s'administra un treball d'investigació.
3. Selecció de temes y casos. Detecció de l'origen. Definició de requisits: interès, ocultació, accessibilitat.
4. Casuística. Definició i descripció de l'objectiu; àrees d'interès. Formulació d'hipòtesis de treball. Determinació de l'àmbit geogràfic i de l'abast temporal de la investigació. Casos singulars i col·lectius tipificats.
5. Fonts documentals: requisits, tipologia, metodologia del buidatge. Mitjans electrònics: navegació per Internet, bases de dades. Elaboració del "dossier".
6. Fonts personals: identificació, graus d'implicació, disponibilitat i validesa; ordre d'abordatge. Problemes d'accès i d'atribució.

7. Estratègies d'abordatge: perquisició (entrevistes, enquestes), cimbell, suplantació de personalitat, infiltració, evidència.
8. El marc jurídic de la IP. Normes legals específiques i jurisprudència. Secret professional i protecció de fonts. La investigació com a denúncia. Ètica i deontologia.
9. El procés de verificació. Tàctiques d'acabament.
10. Elecció del mitjà. Tipologia general. Condicionaments en ràdio i TV. Diferències segons la periodicitat en premsa escrita. La sortida editorial. Mitjans electrònics: difusió *on line* i multimèdia.
11. Els formats. Tipologia segons els diversos mitjans. Estructura interna dels treballs d'investigació. Com es planifica un llibre.
12. La redacció: estructura clàssica i alternatives (reportatge novel·lat, Nou Periodisme, etc.) El seguiment. L'especialització.

BIBLIOGRAFIA

BÀSICA:

- Caminos Marcet, José M^a. *Periodismo de Investigación. Teoría y práctica*. Madrid: Síntesis, 1997
- Carrillo, Marc *et al.* *Guía jurídica del periodista*. Barcelona: Bosch, 1991
- Gutiérrez, José Luis. "Periodismo de investigación". A Anson, Luis María *et. al.*: *Contra el poder*. Madrid: Temas de hoy, 1996
- Hunter, Mark. *Le journalisme d'investigation*. París: PUF, 1997
- Pawlick, Thomas. *Investigative Reporting: A Casebook*. New York: Rosen Press, 1982
- Quesada, Montserrat. *La investigación periodística: el caso español*. Barcelona: Ariel, 1987
- Quesada, Montserrat. *Periodismo de investigación o el derecho a denunciar*. Barcelona: Editorial Cims'97, Colección «Libros de Comunicación Global», 1997.
- Reig, Ramón. *Periodismo de investigación y pseudoperiodismo*. Madrid: Ediciones Libertarias, 2000
- Reyes, Gerardo. *Periodismo de investigación*. Miami: Programa Latinoamericano de Periodismo de la Universidad Internacional de Florida y Editorial Trillas, 1996
- Rodríguez, Pepe. *Periodismo de investigación: técnicas y estrategias*. Barcelona: Paidós, 1994
- Secanella, Petra Maria. *Periodismo de investigación*. Madrid: Tecnos, 1986
- VV.AA. *Estudios de Periodística VI: Número monográfico dedicado al Periodismo de Investigación*. Vigo: Sociedad Española de Periodística, 1998

COMPLEMENTÀRIA:

- Bernstein, Carl i Woodward, Bob. *El escándalo Watergate*. Barcelona: Euros, 1974
- Bonete, Enrique. *Éticas de la información y deontologías del periodismo*. Madrid: Tecnos, 1995.

- Capote, Truman. *A sangre fría*. Barcelona: Bruguera, 1979
- Enzensberger, Hans Magnus. *Política y delito*. Barcelona: Seix Barral, 1966
- Espada, Arcadi. *Raval*. Barcelona: Anagrama/Empúries, 2000
- Garrison, Jim. *JFK, tras la pista de los asesinos*. Barcelona: Bruguera, 1992
- Mendoza, Eduardo. *La verdad sobre el caso Savolta*. Barcelona: Seix Barral, 1975
- Shilts, Randy. *En el filo de la duda*. Barcelona: Ediciones B, 1994
- Tolosa, Carlota. *La torna de la torna*. Barcelona: Empúries, 1985
- Varis autors. *Lo mejor de 'Rolling Stone'*. Barcelona: Ediciones B, 1995
- Varis autors. "Seminari sobre Periodisme d'Investigació". *Annals del periodisme català*, núm. 11. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1987
- Vázquez Montalbán, Manuel. *Galíndez*. Barcelona: Seix Barral, 1990
- Wallraff, Gunter. *El periodista indeseable*. Barcelona: Anagrama, 1979
- Wallraff, Gunter. *Cabeza de turco*. Barcelona: Anagrama, 1987

METODOLOGIA DOCENT: TEORIA

Malgrat que la descripció oficial de l'assignatura és "Teoria i evolució històrica del Periodisme d'Investigació", jo proposo deixar de banda la part històrica per dues raons de pes:

— La primera, perquè no tenim temps (tot just 13 hores, poc més de mig dia) per remuntar-nos en la història del PI; si ho féssim, seria malmetent l'autèntica Teoria. Aquesta no s'ha d'entendre en el sentit acadèmic ("coneixement especulatiu independent de la seva aplicació"), sinó en la definició més tècnica: "Sèrie de normes per relacionar i explicar fenòmens".

— La segona raó és que al Pla d'Estudis actual tots els i les alumnes han passat (o han de passar) per quatre assignatures (dues troncal i dues obligatòries) de contingut històric especialitzat, de 5 crèdits cadascuna: *Història General de la Comunicació*, *Història del Mitjans de Comunicació*, *Història de la Comunicació Social de Catalunya*, i *Història del Periodisme*. Amb aquests 20 crèdits crec que ja en tenen prou, d'història, i amb això evitarem solapar coneixements. En tot cas, qui vulgui aprofundir sobre aquest aspecte el té ben cobert a la bibliografia.

A les classes teòriques m'expressaré en castellà perquè és la llengua que domino i en la qual hi he treballat sempre. Podria esforçar-me per fer-ho en català, però els i les alumnes en sortirien perdent perquè seria més lent i imprecís.

No m'agraden les classes magistrals, són molt avorrides. A més, crec que no estic en condicions de donar-les: no sóc el que es coneix com un professor "savi", capaç de deixar anar el rotllo i demanar després que m'ho expliquin a un examen. La major part del que sé procedeix de la meua experiència professional, però des de fa cinc anys estic aprofundint en l'estudi d'aquesta assignatura, sobre la qual preparo la meua tesi doctoral.

Per tant, pretenc que les classes teòriques siguin autèntiques sessions de debat (presencial o virtual, si s'escau), en les quals tots puguem comunicar-nos de forma recíproca els nostres descobriments.

Mitjançant la pàgina web de l'assignatura (<http://kane.uab.es/dgimenez>) aniré anticipant els apunts d'una sessió a l'altra perquè els i les alumnes puguin estudiar-los, llegir les referències bibliogràfiques adequades i pensar en la seva aplicació al treball. I el que farem a classe serà discutir tot això mitjançant un sistema de dinàmica de grups paral·lel a la divisió de cada grup i subgrup en equips de pràctiques.

PRÀCTIQUES:

Les pràctiques d'IP estan destinades a aplicar la teoria tot realitzant un treball en equip. Els professors de pràctiques ajuden els i les alumnes a formar equips d'un màxim de 5 persones i un mínim de 3 —amb criteris de complementarietat i solidaritat—, i a seleccionar els temes i casos en funció d'un triple criteri: a) que es puguin treballar majorment a les hores de classe i despatx; b) que siguin accessibles amb els mitjans disponibles; i c) que siguin publicables en un mitjà de comunicació existent i a l'abast.

La planificació del treball pràctic segueix un ritme paral·lel al de les classes teòriques, a fi d'aprofitar al màxim les oportunitats d'aplicació i interrelació teòrico-pràctica.

A part d'atenir-se a aquests criteris, cada professor de pràctiques gaudeix de plena autonomia per a l'organització del treball dins el seu subgrup d'alumnes.

Les classes pràctiques són obligatòries; tota absència s'haurà de justificar per escrit, i més de 3 absències injustificades invalidaran el procés d'avaluació continuada i obligaran l'alumne a presentar-se a l'examen final de la part pràctica.

SISTEMA D'AVALUACIÓ:

La part teòrica serà sotmesa, en part, a un procés d'avaluació continuada basada en l'anàlisi personalitzada de l'actitud de l'alumne a classe i a les hores destinades a tutories. Concretament, s'avaluaran les preguntes fetes al professor (en aquest ofici és molt important saber preguntar) i les respostes que es donin a preguntes del professor, fetes de manera aleatòria. Aquesta avaluació continuada pot alliberar l'alumne de l'examen teòric final, consistent en una bateria de preguntes sobre la matèria impartida i la bibliografia recomenada.

Una altra part de l'avaluació teòrica s'obtindrà mitjançant l'anàlisi dels documents de treball necessaris per a dur a terme la investigació escollida com a pràctica: un dossier de planificació, un registre documental i un registre administratiu. Aquesta anàlisi servirà també per a personalitzar les avaluacions de cada alumne dins dels equips que facin un mateix treball col·lectiu.

L'avaluació de les pràctiques es farà també de forma continuada al llarg de tot el procés d'elaboració del treball pràctic, del qual s'avaluaran provisionalment les diverses fases com a resultats parcials de caire eliminatori.

En el treball pràctic de cada alumne s'avaluaran de manera successiva o simultània els següents elements:

- Aplicació dels coneixements teòrics impartits
- Actitud personal davant l'activitat investigadora (curiositat)
- Encert i originalitat en la proposició de temes i selecció de casos
- Habilitat en la salvaguarda jurídica del tema, les fonts, el mitjà, etc.
- Correcció ètica y deontològica del treball investigador
- Precisió en la elaboració de l'estructura bàsica de la investigació.
- Destresa en el maneig de tècniques, mètodes i fonts personals.
- Avinença entre el tema, el mitjà, el format i els mètodes escollits.
- Redacció (creativitat, estil, estructuració, lèxic, sintaxi, ortografia).
- Qualitat intrínseca del resultat final.

Una part de l'avaluació teòrica dels treballs pràctics la faran els i les alumnes mateixos, jutjant —d'acord amb els criteris enunciats— la feina dels seus companys exposada públicament a classe.

L'aprovació de les pràctiques mitjançant l'avaluació continuada allibera l'alumnæ d'aquesta part de l'examen final, que consistirà, naturalment, en un exercici complet d'investigació periodística.

Teoria i pràctica s'han d'aprovar per separat i el resultat final de l'avaluació per curs es calcula en la mateixa proporció que els crèdits assignats a cadascuna: 2 a la teoria (avaluació sobre 4 punts) i 3 a la pràctica (6 punts). Si cadascuna d'aquestes xifres supera la meitat (aprobat), la seva suma serà la nota final; si no, l'alumnæ haurà d'examinar-se d'allò que no hagi aprovat per curs.